

ערכים

זמני השבת			
ר"ת	יציאה	כניסה	
20:43	20:06	18:49	ירושלים
20:40	20:08	19:05	תל אביב
20:44	20:09	18:57	חיפה
20:42	20:07	19:06	באר שבע

העלון טעון גניזה

היהודי הבודד

יהודי המסתגר לעצמו וחי על אי בודד יכול להינצל בדרך זו מעבירות רבות: אין לו מה לחמוד, את מי לשנוא, ועל מי לדבר לשון הרע. למה בכל זאת שוללת התורה דרך חיים שכזאת?

הכלל. במציאות הרגילה, כל עם ישראל יודעים ומכירים מה יש בתורה ומה בדיוק מצוותיה.

ואכן, בעוד שבהסתכלות שטחית מתקבל הרושם כאילו התורה שבעל פה מלאה במחלוקות, הרי שמבט מעמיק יותר יגלה כי המחלוקות עוסקות בפרטי המצוות ובדינים המסתעפים מהן, אך לא בעיקריהן. למשל, עשויה להתעורר מחלוקת לגבי צורת הקשר של התפילין, אולם אין ויכוח על כך שיש תפילין של ראש, שעליהן להיות רבועות ושחורות, שהמצווה היא להניחן בנקודה מסוימת על הראש, בשעות היום דווקא, וכו'.

אפילו בימינו - אחרי שעם ישראל נפוץ לגלויותיו, ובהעדר בית דין מרכזי שיכריע במחלוקות - מופלא לראות מה רחבה היא ההסכמה לגבי המצוות. אילו היינו מסדרים את הבדלי ההלכות והמנהגים שבין העדות השונות כמו על עץ, היינו מוצאים כי המחלוקות וההבדלים נוגעים רק לענפים הצדדיים, ולא לגזעים המרכזיים, המוסכמים על הכל.

בדיחה מפורסמת מספרת על יהודי באי בודד, שבנה לעצמו שני בתי כנסת. לתמיהת השואלים, הסביר: "אחד מהם הוא בית הכנסת בו אני מתפלל, והאחר הוא בית הכנסת בו אינני דורך..."

אין ספק שבחיים על אי בודד ישנם יתרונות רוחניים בלתי מבוטלים. אין במי לקנא, ואין על מי לדבר לשון הרע... אבל פרשת השבוע מלמדת שמי שבוחר לחיות כך, עלול לאבד חלק נכבד משלמות התורה.

חמישים ואחת מצוות מנויות בפרשת קדושים, אחת הפרשיות העשירות במצוות שבתורה. הפרשה פותחת בביטוי נדיר: "דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרתם אליהם, קדושים תהיו" (ויקרא יט, ב). בכל מקום אחר פונה הקב"ה למשה במילים "דבר אל בני ישראל", ואילו כאן מופיעה ההדגשה לדבר אל כל העדה. חז"ל מסבירים, שבשונה מפרשיות אחרות, פרשה זו נאמרה בהקלה, בפני הציבור כולו, "מפני שרוב גופי תורה תלויים בה" (ספרא קדושים א' ומובא ברש"י).

על פי רוב, היה סדר מסוים בהוראת המצוות: "משה מקבל את המצוות מפי הגבורה. נכנס אהרן - שנה לו משה פרקו. נסתלק אהרן וישב לשמאל משה. נכנסו בניו - שנה להם משה פרקם. נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן. נכנסו זקנים - שנה להם משה פרקם. נסתלקו זקנים וישבו לצדדים. נכנסו כל העם - שנה להם משה" (עירובין נד, ב).

סדר זה נבע מהצורך להתאים את רמת הלימוד לקהלים שונים. לא הרי אהרן והזקנים המסוגלים לרדת לעומק צפונות התורה, כהרי הציבור הרחב; שקיבל את הדברים באופן פשוט יותר. לכן אהרן והזקנים קיבלו 'פרקם' ושאר העם קיבל את 'פרקו'. כשמלמדים תורה צריך להתאים את סגנון הלימוד ואת רמתו לכושר הקיבול של השומעים.

לעומת זאת, המצוות של פרשת קדושים ניתנו בבית-אחת לציבור כולו, בהקלה. מה המיוחד בפרשה זו שנשתנה סדר הוראתה?

היכן המחלוקת?

יש מסבירים שכאשר מדובר בגופי תורה, דהיינו, בעיקרי המצוות היסודיות, חשוב שלא יהיה מקום לאי-הבנה. לא יכול להתעורר ויכוח בין העם לבין הזקנים, או בין הזקנים לבין בני אהרן, מה בדיוק הורה להם משה. אומנם יש אינספור דרגות של הבנה ועומק בכל מצווה, אבל ברמת הביצוע, בהלכה למעשה, כולם מקיימים את אותן מצוות.

במקרים יוצאי דופן - כאשר מתחדשת מציאות שלא הייתה קיימת בעבר - קבעה התורה כי בית דין הגדול הוא שיכריע בדבר. אך זהו היוצא מן

השלם גדול מסך חלקיו

המצוות של פרשת קדושים מתפרשות על כל התחומים ומצבי חיים. מהן שפונות אל הכהן בעבודת הקורבנות, אל השופט בפניו ניצבים בעלי דין, אל צעיר שפוגש זקן, אל איכר בשעת זריעה, ואל חנווני השוקל ללקוחותיו. אפשר וזהו טעם נוסף לכך שפרשה זו נאמרה בהקלה ובאספת רבים, לעם כולו: ללמדנו שאין שלמות התורה מתקיימת אלא בהשתתפות הציבור כולו, על רבדיו וחלקיו השונים; כי עם ישראל הוא כשלם הגדול מסך חלקיו.

**במקום
לבנות בית
כנסת נוסף
מוטב שיביא
לאי שלו
עוד תשעה
יהודים**

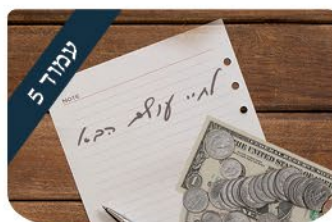
אז למה לא לגור על אי בודד?

מי שחי לעצמו יכול לקיים 'סור מרע' ולהימנע מעבירות. לעיתים באמת אין לו ברירה אלא לחיות כך. למשל, אם הוא חי בסביבה שיש בה דעות רעות ועליו לברוח אל המדבר (רמב"ם דעות ו, א). אולם אם מבקש האדם לקיים 'עשה טוב', ולהגיע למדרגת "קדושים תהיו", עליו לחיות בחברתם של יהודים אחרים, שכן שום אדם כשלעצמו אינו מסוגל לקיים את כל תרי"ג המצוות. לשם כך זקוק הוא ליהודים בכל מצבי החיים: סוחרים ואיכרים, שופטים והמון העם, צעירים וזקנים, כהנים וישראלים.

לא ניתנה תורה למלאכי השרת, ואף לא ליהודים החיים לבדם על אי בודד. במקום לבנות בית כנסת נוסף, מוטב שיביא לאי שלו עוד תשעה יהודים. כך, לא רק שיהיה לו מניין, אלא הוא יוכל גם לקיים את פרשת "קדושים תהיו".

ערכים לילדים
משל ותבונה

הרב שמואל רוטנר
מה יאמר?

הרב דניאל נשיא
נפתולי הדמיון

הרב דוד ברוורמן
דומים אבל שונים

מחשבות טובות

הרב דוד ברורמן

היהודי העשיר חזר לביתו ממסע תענוגות מתמשך בהרי האלפים, והנה בפתח ביתו ממתינ' לו הרבי מקומרנא זי"ע, בעל 'היכל הברכה', ומבקש להתרימו לצדקה עבור עצים להסקה לעניי העיר. אך האיש, ידו קפוצה, מפטיר ביושב לרבי: 'לא כעת - יש לי בעיה בתזרים מזומנים...' הביט הרבי על ה'כבודה' הארוכה השבה לארמון ביתו מהמסע, ופנה אל העשיר ושאלו: "האם ידוע לך מה הטעם שהתורה ציוותה ששני השעירים של יום הכיפורים, אשר האחד הולך לה' ואילו השני הולך לעזאזל, צריכים להיות זהים לחלוטין, שווים במראה ובקומה?"

הגביר שתק, והרבי ענה: "יתכן שרמוז כאן מסר בהלכות נתינה. אדם המתקשה נפשית לתרום צדקה, הקב"ה לא דורש ממנו הרבה, אך למשהו קטן הוא כן נדרש; שלכל הפחות ייתן לה', לצדקה, את הסכום הזהה לזה שהוא זרק לעזאזל, על מסעי תענוגות..."

נקודת הפתיחה

פרשת 'אחרי מות' עוסקת ביום הקדוש בשנה: יום הכיפורים. במרכז היום הקדוש, לכהן הגדול הייתה עומדת עבודת: 'שני השעירים'. נאמר בגמרא ביומא: "שני שעירי יום הכיפורים מצוותן שיהיו שניהם שווין במראה ובקומה ובדמים, ובלקחתן כאחד". ושני השעירים הזהים הללו יעמדו בגורל, האחד יזכה לעלות לה', ואילו השני ישלח לעזאזל, כ'מחווה' לשטן. לשני השעירים נקודת הפתיחה שווה, שניהם יכלו לעלות לקורבן לה'. אך הגורל הכריע, לכאן ולכאן. מרגע הכרעת הגורל, הם צועדים בדרכים מנוגדות לחלוטין. האחד עולה ומתעלה לפסגת הפסגות, דמו מגיע לקודש הקודשים. ואילו השני, מתרחק למוות במדבר השממה, בריסוק איברים נחת רוח לשטן... עובדה זו אומרת דרשני. הרי סופם הוא כה קיצוני ושונה, מה אם כן מסתתר מאחורי הציווי שיהיו זהים בתחילת דרכם?

בספר: 'מזקנים אתבונן', מובא רעיון חינוכי, המבוסס על דברי הגרש"ר הירש זצוק"ל. קיימות שתי דרכים כיצד לכוון את החניך לאפיק הרצוי: א. העצמת החיובי; מדגימים בכל דרך אפשרית את היתרון והיופי בצעידה בדרך הנכונה. ב. שלילת הרע; הדגמה כיצד הליכה

דומים אבל שונים

בין קדושה להפקרות - המסר של שני השעירים ביום הכיפורים

בדרכים עקלקלות, שאומנם בתחילה נראית קורצת ומושכת, תוביל בסופה לתהום ושפל, ותסתיים בכאב אין סופי.

למשל, בהסברה על חשיבות לימוד התורה וקיום מצוותיה, אפשר להציג את היופי שבלימוד התורה והתענוגות על חוכמתה, מתיקות הסברה וחיפוף הברכה, ומאידך; לשלול את הבטלה והריקנות.

מחנכים רבים עוסקים בדילמה, מה כדאי להדגיש: 'עשה טוב' או 'סור מרע'? בסוגיה זו אין הכרעה ברורה, שהרי כל תלמיד שונה מרעהו, לכן ההנהגה המקובלת היא כמאמר הפסוק בקהלת: "טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל

מן הסתם הוא היה עומד במרומי הסלע, בגרון נטוי, ושולח מבט נוסף של בוז וחמלה

תנח את ידך" (ז, יח), שילוב של 'כוח המשיכה' שבחיוב, ושל 'כוח ההרתעה' שבשלילה, ניב בס"ד את התוצאה הטובה ביותר; וזאת רמזה התורה במצווה של: 'שני השעירים'.

עצים או כבשים

נתחיל ב'שני השעירים', שעיר הוא עז, עיזים כשמן כן הם, הם 'עצים' יש בהם את תכונת העזות, בשונה מכבשים. הכבשים בעדר הולכים בראשים שפופים, האחד בתוך השני. אך עיזים הולכים בראש מורם, לכן הם נבחרים למובילי עדרי כבשים. העז מסמל את העקשנות הטבעית, את האופי שאינו מתכופף לשום השפעה חיצונית.

בתוך כל אדם יושב לו 'שעיר' קטן, לכל אחד מאתנו יש את כוח העמידה האיתנה אל מול ההשפעות מבחוץ. תכונה זו מהווה את חוט

השדרה של אישיות האדם, ובידו לנצלה כרצונו, לטוב ולרע.

מרד הנעורים

זכה, הוא ישתמש בכוח ה'שעיר' שבו כדי לדחות בעקשנות את כל ההשפעות השליליות, מפתות ככל שיהיו, ויקבל אך ורק את מרות בוראו וקונו. כפי שהתבטא אחד מגדולי ישראל על תופעת 'מרד הנעורים': "ילד שלא חווה בעצמו את מרד הנעורים, יתקשה ללחום במלחמת היצרים שבנו" שהרי יצר המרדנות נועד למרוד בתעוועי היצר הרע.

אך אם לא זכה, ישתמש האדם עם 'השעיר' שבו, לרעה. הוא ידחה ח"ו באותה עקשנות כל מרות שהתורה מטילה עליו. הוא יסרב לקבל עליו עול תורה ומצוות, העול שמונע בעדו לנהל את חייו כפי חשקיו ותאוותיו. הוא יראה ב'טבע האדם' תכתיב שלא ניתן לסרב לו, וידחה בשאט נפש כל מי שיעמוד בדרכו במילוי תאוותיו.

ההבדל טמון בבחירה

'שני השעירים' של יום הכיפורים, הם בבואה של שתי דרכים אלו. מצד אחד עומד השעיר לה', שנשחט לשם ה', ומקבל את קדושת הקורבן, דמו זוכה לעלות לפסגת הקדושה, אל קודש הקודשים. מי שיבחר להקדיש את ה'שעיר' שבו לשם שמיים, זוכה לקדושה שאין למעלה הימנה.

ומאידך, השעיר לעזאזל לא נשחט, הוא 'זוכה' לכאורה לצאת מן המקדש במלוא כוחותיו, וללא הגבלות כלשהן. הוא מטייל בעולם, רואה הרים וגבעות, ומטפס אל מדבר מדהים בנופו הבראשית.

אילו היה שעיר זה בעל יכולת חשיבה, סביר להניח שהיה שמח מאוד על שנפל בחלקו להישאר חי ולא להישחט. הרגע בו היו מעלים אותו על הצוק היה נחשב בעיניו לפסגת הצלחתו. מן הסתם הוא היה עומד במרומי הסלע בגרון נטוי, ושולח מבט נוסף של בוז וחמלה לכיוון רעהו הזבוח.

אך שעיר זה, החי בחיי טבע, ללא תורה, ימצא כאן את סופו העגום. בפסגה של הר העזאזל הוא נדחה מעל פני הצוק, ומתגלגל אל עברי פי הגיהנום. זוהי דרכו של האדם שהטבע נהפך בעינו לאדון, ולמורה דרכו.

"ובחרת בחיים"

"שוים בקומה, במראה, ובדמים". השעירים עצמם אומנם לא בוחרים, הגורל הוא קובע את מסלול חייהם. אך לאדם יש בחירה! השעירים כמשל, והאדם כנמשל, עליו להתבונן בהם ולהסיק המסקנה הנכונה, לאן פניו מועדות, לה' או לעזאזל? "ובחרת בחיים".

היו מנויים והפיצו את העלון

072-330-35-80

לרכים

לתגובות והערות-מערכת: 072-3303580 alon@arachim.org

© כל הזכויות שמורות // העלון הופק ע"י מחלקת דיגיטל ערכים בשיתוף מחלקת בוגרים
עורך ראשי: הרב משה לנדא // עורך משנה: יהודה פרידמן // עריכה לשונית: ג. בן צבי // עיצוב גרפי: ג. קוט

לרכים

נקדת מבט

הרב משה לנדא

תיק המתנות

לדעת לקבל

אוהבים לקבל מתנות? ואיך אתם מקבלים את המתנה שלכם? נכון, ישנם אנשים שדי אדישים בקבלת מתנה, במיוחד הגברים. אבל ישנם אנשים שקבלת מתנה היא טקס של ממש, גם אם מדובר בטוסטר פסח. שנמכר במבצעי הבזארים של ערב פסח.

המשחק

פרופ' דיוויד ווטן מאוניברסיטת מישגן ופרופ' סטייסי ווד מאוניברסיטת צפון קרוליינה, ערכו מחקר על הדרמה שבקבלת מתנות. החוקרים גילו שבכל אחד מאיתנו מתחבא שחקן דרמטי, שיכולותיו התיאטרליות משתבחות עם השנים. בהצגה ישנם ארבעה שלבים. שלב הצגת המתנה, שלב החשיפה, שלב התגובה ושלב הסיום.

בשלב הצגת המתנה המקבל מפגין התרגשות וסקרנות. "וואו, תודה!" הוא יאמר בקול ובחיוך מעושה, "מעניין מה הבאת. בטח משהו מאוד שימושי", ובלבו הוא יחשוב, נו... טוסטר, אין שימושי יותר מזה...

שלב החשיפה, זהו השלב בו מוסרת העטיפה והמתנה מתגלית. מקבל המתנה מתרגש מהמתנה שמתגלית לנגד עיניו. הוא משחק אותה שהוא מלא התפעלות. "וואו טוסטר... איזה מרגש!" כמה חמים.

שלב התגובה הוא השלב השלישי. המקבל מפגין שמחה. "איזה כיף לקבל טוסטר חדש. זה בדיוק מה שאני צריך!" כן, בדיוק התקלקל ההוא שהבאת לפני חודשיים... בשלב הסופי והאחרון המקבל מביע את הערכתו לנותן. "איך אתה תמיד חושב עלי", בעיקר כשאתה ליד ערמת המבצעים בבזאר...

דילוג או כל סטייה משלבי ה'הצגה', עלולים לגרום לנותן להסיק שהוא כשל בבחירת המתנה. דבר שאולי זה נכון, אבל לא בטוח שזה מה שאתם רוצים שהוא יחשוב. לעומת זאת, אם שיחקתם נכון... שיחקתם אותה. נותן המתנה בטוח שהוא הצליח לתת את המתנה הנכונה. ובפעם הבאה... תקבלו שוב טוסטר.

מה שחשוב באמת

אלא שלדעתי פחות חשוב "איך קיבלתם את המתנה?", חשוב יותר, האם אתם משתמשים במתנות שאתם מקבלים? לא מפני שאני דואג כמה

שימושית המתנה שקיבלתם, אלא דווקא כי אני חושב על מי שהשקיע מחשבה זמן וכסף... וקנה לכם מתנה.

אולי זה לא ממש חשוב, כשקיבלתם לחתונה קומקום חשמלי מהדוד, זה כן חשוב, ואפילו מאוד, אם קיבלתם מתנה מקרוב לליבכם. האם אתם משתמשים במתנה שקיבלתם, או שהיא שוכבת במגירה?

לא נחמד לנותן המתנה לראות שהמתנה שלו עוזבה ושכוחה. זה ממש פוגע. "הוא לא מעריך את מה שקניתי", אולי "נכשלתי בבחירת המתנה".

"כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו, וכמעשה ארץ כנען... לא תעשו". (ויקרא יח, ג) הביאור הפשוט בפסוק כפי שמבאר רש"י. מעשי האנשים הללו גרועים. לכן אנחנו מצווים לא ללמוד ממעשיהם. אבל רבי שלמה אפרים מלונטשיץ, שכיחן כראש הישיבה בפראג במקביל למהר"ל, מבאר את הציווי, קצת אחרת. בפירושו 'כלי יקר' הוא מדקדק שהפסוק לא כתב, "כמעשה המצרים לא תעשו" או "כמעשה הכנענים לא תעשו". ללמדך, שאותו 'מעשה' אומנם נעשה במצרים או בארץ כנען, אבל מי שעשה אותו אינם המצרים או הכנענים. את ה'מעשה' עשו דווקא בני ישראל.

נתחיל ב'מעשה ארץ מצרים'. מקרב בני ישראל היו אנשים שלא רצו לצאת ממצרים. הבורא מבקש לגאול אותם באותות ובמופתים, אבל הם מסרבים לקבל את הטובה של הקב"ה. הם מבקשים להשליך את הטובה עמוק למגירת ההיסטוריה מבלי להשתמש בה. 'מעשה ארץ מצרים', הוא זלזול בטובתו של הקב"ה לגאול אותם מעבדות לחירות.

'מעשה ארץ כנען' הוא חטא המרגלים שהביאו את דִּיבַת הארץ. הקב"ה רוצה לתת לבני ישראל מתנה טובה, ארץ זבת חלב ודבש. אבל אחרי דִּיבַת המרגלים, בני ישראל, ברובם, מסרבים לקחת ולהשתמש במתנה. בשני המקרים הקב"ה מגיש לבני ישראל מתנה טובה. פעם שחרור מעבדות ופעם את ארץ ישראל. אבל בני ישראל לא רוצים לקבל ולהשתמש במתנה. ללמדנו, שסירוב לקבל מתנה או אפילו אי שימוש בה; הוא מעשה גרוע. על כך צווינו "כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו".

נותנים לכם מתנה? משהו חשב עליכם... משהו השקיע... משהו מבקש את אהבתכם... קבלו את המתנה בשמחה, ואל תשכחו להשתמש בה.

הנ"ל האחרון

אל הסוס נתון,

אין לבדוק שיניו בדיוק ובמתון.

(משנה סוף א' 137)

3 מתוך הפרשה

הרב ישי' וליס

ולא באיסורים אחרים?

תשובה: חובת כיבוד אב ואם נובעת מכך שהם אלה השותפים ביצירת האדם ובהבאתו לעולם. השבת, המציינת את בריאת העולם וחדושו, מזכירה לנו כי הקב"ה הוא שהביא את ההורים עצמם לעולם. ממילא הם חייבים, מאותה סיבה עצמה לשמוע בקול ה', ואינם יכולים להשתמש במעמדם כדי להפר את מצוותיו. הדוגמה אינה דוגמה לדין, היא סיבת הדין.

2 "לא תעשוק את רעך ולא תגזול. לא תלין פעולת שכיר" (יט, יג).

מה ההבדל בין שלוש הפעולות האסורות: 'עושק', 'גזל' ו'הלנה', המנויות בפסוק זה?

חז"ל הגדירו את ההבדל בין גזל לעושק באופן הבא: "איזהו גזול? זה הלוקח ממון האדם בחוזקה, כגון שחטף מידי מטלטלין או שנכנס לרשותו שלא ברצון הבעלים ונטל משם כלים... איזהו עושק? זה שבא ממון חברו לתוך ידו ברצון הבעלים והוא תובעו ואינו יכול להוציאו ממנו מפני שהוא אלים וקשה" (רמב"ם הלכות גזלה ואבדה א, ג-ד). האיסור השלישי מתייחס למצב שבו לא לקח האדם מאומה מזולתו, אלא נמנע מלתת לו את המגיע לו כדון, כדוגמת בעל הבית שמעכב מלתת לפועל את שכרו.

3 "לפני עיוור לא תיתן מכשול" (יט, יד).

חז"ל דרשו מכאן שאסור לאדם להשיא עצה שאינה הוגנת אף לאדם שרואה בעיניו. היכן מצאו סמך לדרשה מלשון הפסוק בו נכתב מפורש 'עיוור'?

תשובה: המלבי"ם מבאר שמי שעניו לקויות מכונה 'סומא', ואילו הכינוי 'עיוור' מתייחס גם למי שאינו רואה מחמת ליקוי שאינו קשור לעין עצמה, כדוגמת "כי השוחד עיוור עיני חכמים", המתאר את עיוורון הלב של מקבל השוחד. לפיכך מסיים הפסוק: "ויראת מאלוקיך אני ה'", שכן הכשלת העיוור המתוארת כאן היא דבר המסור ללב, ורק הקב"ה מסוגל לדעת אותה.

(מתוך התוכנית 3 מתוך הפרשה עם הרב ישי וליס)

מוזמנים להאזין
לקו התוכן של ערכים
02-50-90-000

תורת החנך

הרב צביאל בן צור

אמונה שכלית - כן או לא?

האם ואיך לשלב אמונה שכלית בעולמו הרגשי של הילד?

ונצחי, והוא שהמציא וממציא כל מה שנמצא במציאות, והוא האלוה ב"ה".

המענה האופטימלי לילד, שיעמוד בכבוד בדרישתו של רמח"ל, נמצא בסיפור הידוע על רבי עקיבא ששאל אותו הכופר - עולם הזה מי ברא? ורבי עקיבא ענה לו - הקב"ה. כשהוא ביקש הוכחה, ענה לו רבי עקיבא את התשובה הלוגית וההגיונית בעולם; "כשם שהבית מודיע על הבנאי, הדלת מודיעה על הנגר, והבגד מודיע על האורג, כך העולם מודיע על הקב"ה שהוא בראו".

ובעברית - אם יש בית, יש בנאי. אם יש דלת, יש נגר. אם יש בגד, יש אורג. האם צריך להביא לכאן את הבנאי שיבטיח שהוא בנה את הבית? לא, מפני שבית לא נבנה מאליו.

זה אומר, שאם יש מוצר ודאי יש יצרן, אם יש נברא יש בורא, ואם יש עולם יש את הקב"ה שבראו, כי אם בית לא נבנה מאליו, עולם בוודאי.

נשים לב, שהענקנו לילד אמונה שכלית שנאמרה בהיגיון מחד, אך בנעימות ובלי מקום לפילוסופיות מיותרות מאידך. הוכחות נוספות, אם הוא ירצה, הוא יחפש כשיגדל.

הוא יגיב בביטחון, שאולי יהפוך את הצורך במענה למיותר.

בקורס מרצים של 'ערכים', כשאנו דנים על 'שו"ת ביהדות - כיצד?', אנחנו מבהירים שמותר לשאול שאלה, בתנאי שהתשובה שבידינו חזקה לאין ערוך מהשאלה. כשהשאלה נוקבת, והתשובה לא ממש מספקת, השואל נשאר עם השאלה שעדיין מרחפת מול עיניו. לכן לא כדאי להעלות שאלות שאין בידינו תשובות מספקות דיין. עם זאת, אנחנו צריכים להיות ערוכים ומוכנים לכל שאלה שתישאל, ולא לאבד את הביטחון. את זאת נשיג, על ידי בהירות אמונית שלנו.

הבהירות האמונית הרגשית חושית שתהיה לילד, תעניק לנו אפשרות לרפד את עולמו באמירות שכליות, קצרות, חדות וחזקות, שיעניקו לו את החוסן, במידה שהוא ישמע בעתיד אמירות או שאלות בהקשרים הללו.

מי שחידד את הדברים הוא רמח"ל, במילים הפותחות את דרך ה': "כל איש מישראל צריך שיאמין וידע, שיש שם מצוי ראשון קדמון

מה מקומה של האמונה השכלית בחיי היהודי בכלל ובעולמו של ילד בפרט? האם מותר לשאול שאלות באמונה? האם ראוי?

ברור לחלוטין שאצל הילדים רוב מוחלט של האמונה יהיה ברובד הרגשי/חושית, באמונה התמימה אותה קיבלנו מאבותינו אלפי שנים, עם סיפורי השגחה שיביאו את הילד לחיבור האלוהי הנצרך.

ומהי מקומה של האמונה השכלית? מקור הנפילה של כל אדם - בלב. את המוח מגייס האדם לשירותו של הלב, כדי להכשיר את מעשיו. חז"ל מסבירים שלכל העבודה זרה שעבדו ישראל הייתה מטרה אחת - להתיר להם את תאוות ליבם.

מלמדים ועוסקים בחינוך חייבים לדעת, לפחות את התשובות הבסיסיות לשאלות באמונה, לא בכדי להעביר לתלמידים הרצאות בעניין, אלא בכדי שאם הוא יישאל;

נפתולי הדמיון

ומה קטלני יותר מסם המוות?

בשנים האחרונות לרכוש חלקת אדמה על הירח. מיליוני אנשים בעולם קנו את אחד מכוכבי השמיים, ואף קיבלו עליו 'תעודת בעלות'. ישנם אנשים שקנו פוליסות ביטוח למקרה של חטיפה בידי חזירים. מי שסייר מעט בעולם, הבחין בבקבוקי 'אוויר טהור' מהאלפים, מההימלאיה או ממקומות אחרים, כשהרעיון הוא "לנשום אוויר נקי יותר". אנשים שילמו מאות אלפי דולרים כדי להקפיד את גופם, בתקווה שיום אחד המדע יוכל להחזיר אותם לחיים.

ממחקרי מוח רבים עלה, שהמקום בו מתחוללים פעולות דמיוניות של רגשות פחד וחרדה, הוא בחלק במוח הנקרא 'אמיגדלה'. האמיגדלה היא מבנה דמוי שקד, המורכב מ-13 גרעינים. היא נמצאת בעומק האונה הרקתית התיכונה במוח. היא מעורבת בתהליכי בקרה וויסות רגשיים, בעיקר של דחק, מתח, חרדה ופחד.

השליטה שלנו במתרחש באמיגדלה, איננה גבוהה, למרבה הצער. יחד עם זאת, בתרגול נכון ניתן לשלוט יותר ויותר בדמיון. ועל השליטה בדמיון נלמד בעזרת ה' במאמרים הבאים.

שואל הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, מדוע אכן לא השקוה הרמב"ם בסם המוות? ומשיב: "כי ידע שכנגד הסם עצמו בוודאי יהיו לו סמי מרפא. מה עשה, גרם לו 'לדמיונות' וחששות. כנגד הדמיונות לא תהא לו תרופה".

פעמים שהדמיון מייצר בנו פחד, חרדה, פאניקה ופוביות שונות. ישנם אנשים חרדתיים, המגיבים בצורה לא רציונלית לאירועים יומיומיים, כיוון שהדמיון שלהם מנבא להם שבעתיד יקרה משהו רע. כאשר הם נכנסים למעלית, מתחיל המוח הפורה שלהם להמציא תסריטים שבהם המעלית תיפול או תיתקע. כשהם טסים הם מדמיינים תקלות... ה'לא נודע' מפחיד אותנו. יש להודות כי בקרב בין הדמיון למציאות, הדמיון נוטה, פעמים רבות, לנצח.

רוב האנשים חיים חיי דמיון, ולא מהיום, אלא מזמן חטא אדם הראשון. הקב"ה אמר לו: "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו" (בראשית ב, יז). אבל הדמיון הנחשי לוחש בראש חזה: "טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעיניים ונחמד העץ להשכיל" (שם ג, ו).

והנה עוד כמה דוגמאות להליכה שבי אחר הדמיון: שמונה עשר אלף ישראלים התפתו

חכמי מספרים, שפעם בא רופא גדול בטענה למלך מצרים, מדוע בחר ברמב"ם כרופא, ולא בו? רצה המלך לבדוק את טענתו, וביקש לבדוק מי רופא טוב יותר. ציווה המלך שכל אחד מהם ישקה את השני ב'סם המוות' ומי שיתרפא בכוחות עצמו - הוא ישמש כרופא המלך. תחילה השקה הנוכרי את הרמב"ם בסם ממית, והרמב"ם, בסיעתא דשמיא ובחוכמת רפואתו הצליח להציל את עצמו ונרפא לגמרי. לאחר מכן השקה הרמב"ם את הנוכרי ב'משקה' שהכין לו.

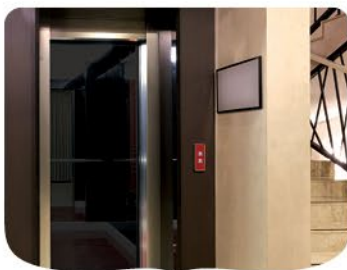
הלה, לגם את הסם, אך הוא ראה כי אין הסם משפיע עליו כלל לרעה. הוא החל חושש: מי יודע באיזה סם מיוחד השקוה הרמב"ם? ומי יודע באיזה רגע ישפיע עליו הסם, ואולי לא יספיק להציל את עצמו? עד שפרחה נשמתו... מחרידה. כשנשאל על כך, הסביר הרמב"ם: "לא השקיתיו, אלא מים בלבד", ומתוך הפחד פרחה נשמתו.

תורת הנפש פסיכולוגיה יהודית

הרב דניאל נשיא

ורוממתנו

מה יאמרו!?

הערך שאנו מעניקים להתמודדות

הרב שמואל רוטנר

כהורה מיוחד, נתנאל, הלוקה בתסמונת דאון, הוזמנתי לפני כשנה לכנס להורים, שאורגן על ידי רשת המוסדות לחינוך מיוחד 'שיח סוד'. נתבקשתי לנהל את הפאנל עם ההורים והאחים לילדי החינוך המיוחד.

בפתח הפאנל פניתי אל היושבים ואמרתי, "אומנם לכל אחד יש את ההתמודדות הייחודית שלו עם המציאות הבריאותית וההתפתחותית של הילד שלו, ועם המאמץ הטכני והנפשי שנדרש ממנו לשם כך, אבל יש דבר אחד שנוגע לכולנו כהורים, אחים וסבים: ההתמודדות החברתית שלנו. ה'מה יאמרו הבריות?' - מה חושבים עלינו? מה היינו רוצים שיחשבו עלינו? הסביבה, המשפחה, הקהילה, הרגשות הללו אופפים אותנו מהרגע שנודע לנו על המשימה החדשה שנשלחה לנו משמיים, ואשר מייחדת אותנו מכלל ההורים לילדים בריאים ורגילים.

עונש או מתנה?

המחשבות העולות לעיתים: האם קיבלנו עונש משמיים או שמא מתנה היא זו? האם אנו צריכים לבכות את מצבינו, או שאנו אמורים לשמוח על הניסיון שנפל בחלקינו? מה צריכה להיות ההתייחסות הפנימית שלנו למצב?

במגבלות המקום, ננסה להעיר זווית אחת מני רבות במאמר זה, ונרחיב אי"ה במאמרים הבאים.

עסקה משנה חיים

סיפור חסידי ידוע מספר על אחד החסידים, שחי בעניות ובדחקות גדולה, ולו ארבע בנות שהגיעו לפרקן. רעייתו, שכבר לא יכלה לשאת את הצער, בכתה בפניו: "עד מתי יישבו בנותנו בבית וילבינו שערותיהן? סע אל הרבי, ואל תחזור עד שתקבל הבטחה לישועה". בצר לו, יצא לדרכו. נכנס אל רבו ביראה וההכנעה, שפך את מר ליבו, וסיפר כי אינו יכול לשוב הביתה ללא ברכה... הרבי פתח את המגירה, הוציא ממנה 5 רובל, והורה לו: "סע הביתה, ואת העסקה הראשונה שתזדמן לך בדרכך, תבצע, ותראה ממנה ברכה, שתוכל לחתן את כל בנותיך בהרחבה".

בדרכו לביתו עצר החסיד על אם הדרך לנוח וללמוד מעט. קבוצת סוחרים

שחזרו מעסקיהם, עצרו בסמוך אליו והתיישבו ללגום משהו. אחרי שאכלו ושתו, התחילו לפטפט ולהתרברב, עד שזלזלו בחיי העולם הבא. קם אחד מהם והצהיר, "בשביל כמה רובלים הייתי מוכר את העולם הבא שלי", החסיד שומע את הדברים, קפץ כנשך נחש, וניגש לסחור בעסקה הראשונה הבאה לקראתו, כמצוות רבו. "אני קונה", אמר החסיד. הסוחר גיחך, ולאחר משא ומתן קצר, השתוו על 5 רובל. הוציאו פיסת נייר, כתבו וחתמו על העסקה, ונפרדו לדרכם.

המוכר שב לביתו, וסיפר לרעייתו על עסקיו וחוויותיו. בין השאר סיפר על החסיד המוזר שקנה ממנו בעבור 5 רובלים את מעט המצוות שהיו לו, וזכה גם לעולם הבא שלו...

רעייתו החווירה באחת. "אינני מוכנה לחיות עם בעל שאין לו עולם הבא! לך בחזרה, תבטל את העסקה, אחרת אבקש ממך גט פיטורין..." הסוחר ניסה להרגיעה: "נו באמת, כמה מצוות כבר היו לי...? אל תעשי עניין". אבל האישה הייתה נחרצת בדעתה. "או שאתה קונה ממנו בחזרה את העולם הבא שלך, או שאנחנו נפרדים לעד".

בלית ברירה יצא הבעל לחפש את החסיד הקונה, מצאו, וביקש ממנו לקנות בחזרה את מצוותיו. החסיד הסביר לו שבביתו ארבע בנות בוגרות והוא זקוק ל-250 רובל עבור נישואי כל אחת מהן, ולכן המחיר הוא: 1,000 רובל! הסוחר הביט בו בתימהון. "הגזמת! קח 10 רובל ותהנה מהרווח, אבל 1,000 רובל, השתגעת?!" אך החסיד סירב להתפשר. בלית ברירה, שילם הסוחר 1,000 רובל טבין ותקילין, כתבו שטר חדש, והיהודי חזר לביתו.

כמה שווה ניסיון?

החסיד חיתן את ארבע בנותיו תוך פרק זמן קצר. בהזדמנות הראשונה נסע לרבו להודות. "יש לי שאלה", אמר לרבו, "כמה באמת שוות המצוות של הסוחר, 5 רובל או 1,000 רובל?"

ענה לו הרבי: "כאשר קנית את מצוותי, הן היו שוות 5 רובל, וכאשר מכרת אותן, היו שוות 1,000 רובל!" מדוע? כי בשמיים השווי הרוחני הוא כפי החשיבות והערך שהאדם עצמו מייחס לכל מצווה.

"אחי ורעי!" אמרתי לנוכחים בכנס, "לכל אחד יש לו את החבילה שלו, את הניסיון וההתמודדות שלו, אבל את הערך הרוחני שלה כל אחד קובע בעצמו, לפי היחס והערך שמוחשיב את הזכות שנפלה בחלקו!"

ערכים לבית היהודי

הרב מיכאל לסרי

תקדשו את הקשר!

לפני שיהיה מאוחר מדי...

"אחרי מות קדושים", הוא ביטוי ידוע המשקף אמת עצובה בחיינו. אנו מגלים את קדושתם של אנשים רק לאחר פטירתם. כך היא דרכו של עולם, להעריך את הטוב שבזולת רק כאשר הוא איננו עוד עמנו.

מעשה בשני חברים שהסתכסכו. כששאלתי את אחד מהם לסיבת המריבה, פירט את העוולות שחברו גרם לו. הצגתי בפניו שאלה מטלטלת: "אילו חברך היה נפטר עכשיו, כיצד היית מספיד אותו?" והוא, ללא היסוס השיב: "הייתי מדגיש את טוב ליבו, את צדקותו הרבה, ואת מעלותיו הרבות".

"ומדוע אינך מביע את ההערכה זו בעודו בחיים?" תהיתי, "למה לחכות ל'אחרי מות' כדי להכיר ב'קדושתו'?"

אנשים רבים מסתובבים בעולם כשבליבם מועקה כבדה - הם לא השכילו להחמיא בזמן, להעריך, לאהוב, ולהעניק את מה שבאמת היו רוצים. כשהם נוכחים בכך, כבר מאוחר מדי... הילדים פרחו מהקן, הסבתא הלכה לבית עולמה, והקשר כבר ניתק.

תופעה דומה מתרחשת בחיי נישואין. שני הצדדים מתקוטטים, ורק אחרי פרץ הכעס והעלבונות, מגיעה ההכרה: "לא הייתי צריך לומר זאת", "דיברתי בפזיזות", "לא שקלתי את מילותיי". זוהי 'קדושה' שמגיעה רק 'אחרי מות' - אחרי שהנזק כבר נגרם, אחרי שהמילים הפוגעניות כבר נאמרו.

החוכמה האמיתית טמונה בהקדמת המחשבה למעשה. במקום להיגרר לוויכוחים, עדיף לשבת יחד ולחפש דרכי פתרון. יש תבונה מעטה בפיוס שמגיע לאחר שהסערה כבר התחוללה, אחרי שהילדים היו עדים למריבה, אחרי שהמילים הקשות כבר נאמרו.

זוג חכם מנהל את ביתו בתכנון מוקדם ותקשורת פתוחה. הם יושבים יחד, בטרם תתפתח בעיה, ומשוחחים בכנות: "מה מפריע לך בהתנהגותי?", "מה כואב לך?" "מה היית רוצה שנעשה במקרה הזה?", כך נמנעים מתחים, ויכוחים, ועימותים מיותרים, כי הכל דובר ונפתר מבעוד מועד.

בעל ורעייה המקיימים שיחות יומיות חיים באושר ובנינוחות, כי הם אינם דוחים את הפתרון לרגע מאוחר מדי, לרגע בו הרגשות הקשים מתפרצים, והנושא הטעון כבר 'מתפוצץ'. הם אינם ממתינים ל"אחרי מות קדושים"; הם מקדשים את הקשר שלהם כעת, בהווה.

הניצוץ היהודי

ערב אחד, בעת שדורון נגר השכיב לישון את בנו, עידן, אז תלמיד כיתה ב', פנה אליו הילד בבקשה בלתי שגרתית: "אבא, אולי תעביר אותי לבית ספר דתי?"

דורון הופתע. הוא ורעייתו שמרו על מעט סממני מסורת, אבל את הבית שלהם קשה היה להגדיר כדתי. מניין אפוא צצה הבקשה המוזרה של הילד?...

"אפשר לומר שהשאלה הזאת הייתה הטריגר הראשון לבחון מחדש את צורת החיים שלנו", מספר דורון. "אני מרגיש שה' שלח את הבן הבכור שלי בשביל להחזיר עטרה ליושנה".

דורון נגר, אב לעידן ולאון, גדל באשדוד במשפחה מסורתית ממוצא תימני ומרוקאי. בין זיכרונות ילדותו שמורים הסבתא הצדקת עם כיסוי הראש, והסבא שהיה הולך לבית הכנסת. אבל בהמשך התרחשה ירידת הדורות. בבית שבו גדל בית כנסת היה מקום אליו הלכו רק בחגים - יום כיפור, ראש השנה ואולי גם פסח. קידוש עשו רק בליל שבת.

הוא עבר את המסלול הישראלי הרגיל, סיים את שירותו הצבאי והמשיך ללימודים גבוהים. בתוך כך התחתן וגם התחיל לעבוד כמהנדס בתעשייה הביטחונית בה הוא עובד עד היום. לפני לידת בנם הראשון התלבטו איך לקרוא לו. הוא רצה 'אלון', ורעייתו העדיפה 'עידן'. "בסוף התברר שהאישה צדקה", צוחק דורון. "כשראינו את עדינותו של התינוק, הבנו מייד שהשם המתבקש הוא עידן".

בכיתה ב' ביקש פתאום עידן לעבור לבית ספר דתי. ההורים לא הבינו מניין צצה הבקשה. הייתה אומנם דודה אחת שחזרה בתשובה, אך לא היה לה קשר מיוחד עם הילד. דורון ראה בבקשה משובת ילדות ותו לא, והתעלם ממנה. כעבור שלוש שנים, כשהיה בכיתה ה', הילד חזר על בקשתו.

"אמרתי לו שאם אראה שבמשך שלושה חודשים הוא קם לשחרית לפני הלימודים, אסכים לבקשה. כמובן שהרף הזה היה גבוה מדי עבורו, וכך היה לי תירוץ להתעלם שוב מהבקשה", מספר דורון.

בכיתה ו' הילד ביקש כסף לקנות כיפה וציצית. דורון התנגד. "אנחנו משפחה חילונית, ולא לובשים דברים כאלה". אבל הילד לא ויתר, ופנה אל הסבא, ששילם לו בשמחה. למחרת כבר התייצב עם ציצית וכיפה. לעיתים אפילו הלך איתם ללימודים - דבר חריג בהחלט עבור תלמיד בבית ספר ממלכתי.

שאלת חכם

בקשה של ילד קטן העלתה את דורון נגר ומשפחתו על מסלול התשובה

מאיפה הוא הביא בכלל שאלה כזאת? השאלה שלו הדהדה אצלי הרבה זמן

כשהגיע לכיתה ח', הייתה לעידן שאלה אחרת. "במסדרונות של בית ספר תולים תמונות של פוליטיקאים וראשי ממשלה. אבל היכן התמונה של אברהם אבינו?"

"ה' שולח אלינו שליחים מעניינים, ואני חושב שעידן היה שליח כזה", אומר דורון. "מאיפה הוא הביא בכלל שאלה כזאת? השאלה שלו הדהדה אצלי הרבה זמן. איך זה שאנחנו מתמקדים בכאן ועכשיו, ולא עוסקים בשורשים שלנו? ומה אוכל לומר לבן שלי כשאני עצמי לא ממש יודע הרבה על אברהם אבינו? אני יהודי

ואני ישראלי. אבל מה משמעות הדבר? מה זה אומר על צורת החיים שלי?"

לאחר הבר מצווה התחיל עידן לשמור מצוות, ועם סיום לימודיו בבית הספר היסודי ביקש להמשיך במסגרת דתית. זה לא היה פשוט. היו התכתשויות על שמירת מצוות וחזרה בתשובה, והיו חיכוכים עם ההורים בשאלת מקום הלימודים. ההורים רצו שיסיים תיכון ויוציא בגרות. בנוסף, לא קל היה למצוא מסגרת שתעמוד בכל הסטנדרטים החברתיים והלימודיים הנדרשים.

בסוף הושגה פשרה: עידן למד בתיכון מקומי עד כיתה י"ב, הוציא בגרות מלאה, ואז עבר לשיבה חרדית באשדוד, שם למד תורה במהלך שלוש השנים הבאות.

ההתחזקות של הבן השפיעה על שאר בני הבית. האמא החלה מתחזקת וגם האב. "ה' זיכה אותי שאני בן אדם ישר וכנה, ובסוף יש רק שתי שאלות: האם יש אלוקים? והאם הוא נתן לנו תורה? ברגע שהתשובה לשאלות הללו היא חיובית, המשך הדרך ברור למדי".

בתוך כך נוצרה היכרות בין דורון לבין הרב שבתאי בר לב, רכז המחלקה האקדמית של ערכים באשדוד. השניים נפגשו בחוג בית של ערכים, ובעקבות כך הגיעו לסמינר בכינר. "אני חושב שאחת התכונות החשובות ביותר לאדם בתפקיד הזה, הוא לא להתייחס מאף יהודי", אומר דורון בחיוך בהתייחסו לרבי שבתאי. "דחיתי אותו כמה פעמים, אבל הוא לא ויתר. לפני כל סמינר הוא חזר והתקשר - 'אולי הפעם?' בסוף זה הצליח. הבנתי שהדחיות הללו הן עצת היצר, והחלטתי לקפוץ למים".

בהמשך הם השתתפו בסמינרים נוספים שהתקיימו בבית וגן ובנתניה. "הסמינר הוא אחת המסגרות החשובות ביותר שתומכות בתהליך התשובה", אומר דורון. "בסמינר קיבלתי את הבסיס האינטלקטואלי להבין שכשאני שומר תורה ומצוות אני עומד על קרקע מוצקה. הבנתי למה ומדוע אני יהודי, ומה השליחות שלי בחיים".

מאז חלפו שבע שנים בהם דורון נמצא בתהליך התשובה. הוא עדיין עובד כמהנדס במשרה מלאה, וחלומו הוא שביום מן הימים יוכל לצמצם משעות העבודה שלו, כדי להקדיש יותר זמן ללימוד התורה. בינתיים הוא מנצל את שעותיו הפנויות כדי להעמיק את ידיעותיו ביהדות, ולהשלים פערים בלימוד התורה וידיעת ההלכה. הבן הגדול, עידן, כיום שומר תורה ומצוות, ועובד כיועץ חינוכי במסגרת חינוכית. הבן הצעיר נמצא עדיין בתוך שירותו הצבאי, ובעזרת ה' יתחזק גם הוא. "כל אחד והקצב שלו", מסכם דורון. "בסוף כולם חוזרים לשורשים".

תרמו וקבלו שבת חוויתית במגוון מלונות*

*בכפוף לתקנון

בית וגן

נוף כנרת

כינר גליל

ניר עציון

קרלטון

פארק

להשיב מאות משפחות לבוראם בשבת מרוממת ומרגשת

יציאת ארכים זכיתם וזכיתם

1-800-35-35-26

ערכים מאחורי הקלעים

הרב שבתאי ברלב

לעיתים, הדרך המוליכה לתשובה היא דווקא זו שעוברת דרך השנים והדורות. הרב שבתאי ברלב רואה זאת שוב ושוב בפעילותו בקירוב לבבות; כשמיילים שנזרעו לפני עשור מניבות פירות בלתי צפויים.

את פועלו בתחום הקירוב התחיל הרב שבתאי ברלב בקרב בני הקהילה הגיאורגית באשדוד. הוא בוגר

ישיבות, בעל כושר לרבנות עיר, מרצה ורכז טיפול בנוער בסיכון, ובשנים האחרונות פעיל גם בהנחלת היהדות בקרב בני הגיל השלישי.

לפני שנים ארגן חוג בית בנושא אמונה, בשיתוף תנועת 'ערכים', עבור בני הקהילה הגיאורגית. הקשרים שנוצרו הובילו עם הזמן לעבודה קבועה בערכים. כיום, הוא אחראי בין היתר על פעילות ליווי המשך באזור השפלה, מיבנה ורחובות ועד אשדוד.

"כשעוסקים בקירוב רחוקים מגשימים הלכה למעשה את נבואות אחרית הימים, המדברות על כך שעם ישראל ישוב לאביו שבשמיים", אומר הרב ברלב. "חוץ מזה, מי שיודע את האמת ומכיר אותה, רוצה לחלוק אותה עם אחרים, בבחינת 'טעמו וראו כי טוב ה'". אורח החיים התורני מעניק לאדם יציבות, משמעות וחיבור עמוק - לעצמו, למשפחתו ולעולם שסביבו. אין דבר מופלא ומשמעותי יותר מאשר ללוות בדרכם יהודים העולים על דרך המלך".

פירות שנקטפים אחרי עשור

בקרב המשתתפים בשיעורי תורה והרצאות למבוגרים יש כאלה שהם בוגרי סמינרים של ערכים מלפני 15-20 שנה. "יש בהם כאלה שהיו בשנות החמישים לחייהם כאשר חזרו בתשובה ועתה הם כבר בסביבות גיל

אין גיל לתשובה האבא התלונן: "זה כבר הילד השני שלי שחזר בתשובה... היכן טעיתי?" | הרב שבתאי ברלב מלווה משפחות בדרכן לעולם התורה ומספר על אנשים שמגלים את היהדות דווקא בגיל מבוגר

הרב שבתאי ברלב רכז ערכים במחלקת משפחות באזור דרום

השבועים. הפעילות שאנחנו מקיימים מרווה את צימאונם ליהדות, ומשפיעה גם על ילדיהם ונכדיהם".

דוגמה לכך היא משפחה שחזרה בתשובה לפני 15 שנה, לאחר שהשתתפה בסמינר ערכים. "בשעתו הצענו גם לבן הגדול שלהם שיבוא לסמינר, אך הוא סירב", מספר הרב ברלב. "הוא אמר לנו שההורים יכולים לעשות עם חייהם מה שהם רוצים, אבל זה לא נוגע אליו. במרוצת השנים ניסינו שוב ושוב לקרב את הבן, אך ללא הצלחה. לכאורה, המאמצים היו לשווא. אך כעבור עשור, כשהקים משפחה ונולד לו תינוק, הוא התחיל לראות את הדברים אחרת".

"כשהטלפון צלצל ושמעתי את קולו מבקש הדרכה איך לארגן ברית מילה כדת וכדין, לרגע חשבתי שאני שומע לא נכון. הכרתי אותו כבעל דעות רחוקות מאוד מהיהדות, ופתאום הוא מתעניין בשאלות של משמעות ורוחניות? בעקבות השיחה הראשונה באו שיחות נוספות, והיום כבר מתקיים אצלו חוג בית של ערכים. זה לא היה קורה אלמלא שמרנו על קשר עם ההורים באמצעות שיעורי תורה והרצאות. הבן ראה את השניו שחל באביו, וזה עורר בו סקרנות להתחבר גם. כיום הוא כבר בדרך להשתתף בסמינר אקדמי".

תיקון על העבירות...

"ואגב ברית... במהלך אחת הבריתות שעשה בוגר ערכים לבנו, ניגשתי לסבא של התינוק, והתמאתי לו על ההתקדמות הרוחנית של בנו. דרכתי בטעות על נקודה רגישה - האיש היה אנטי-דתי מוצהר. בתגובה למחמאות שלי הוא החמיץ פנים ואמר: 'זה כבר הילד השני שלי שחזר בתשובה. אין לי מושג אילו טעויות חינוכיות עשיתי שככה יצא לי. אולי זה עונש על העבירות שלי'".

"והנה, יום אחד מתקשר אלי אותו הבן שחזר בתשובה ומספר לי שאביו האנטי-דתי שואל היכן ניתן להשיג תפילין. מתברר שאשתו חלתה, והוא ראה בכך סימן משמיי שיעליו לשנות דרך. כיום, לא רק שהוא שומר מצוות, אלא גם מארח בביתו חוג בית מצליח, שסוחף אחריו עוד אנשים. שוב אנחנו רואים איך השקעה רוחנית בחלק אחד של המשפחה עשויה לתת פירות גם בחלקים אחרים".

כל עוד הנר דולק

אתה עובד עם אוכלוסייה מבוגרת. מה יש לך להגיד למישהו שאומר לך: "אני כבר בגיל השלישי, החיים שלי כמעט נגמרו, למה לי להשתנות עכשיו?"

"אני אגיד לו שזה בדיוק הרגע שבו בורא העולם נותן לך את ההזדמנות האחרונה לפני שאתה מסיים את המסלול. זה הרגע שלך. כל עוד אדם חי, הוא יכול להאיר את עצמו ואת סביבתו באור חדש. לא משנה באיזה שלב אתה נמצא, המסע הרוחני שלך תמיד יכול להתחיל מחדש".

הנקמה

שאלה:

מזה תקופה ארוכה נשמעת קריאה מהציבור לבוא בנקמה מול ארגון החמאס. אני מבין שצריך לחסל את ארגון הטרור הרצחני הזה, אבל האם 'נקמה' היא המילה הנכונה? האם דרכה של היהדות לנקום? ומה בדבר לשונות כמו 'נקום את נקמת דם עבדיך השפוף' האם הקב"ה נוקם? (אליהו ח. ביתר)

תשובה:

'נקמה' מוכר כמושג שלילי. האיסור "לא תיקום ולא תטור" (ויקרא יט, יח) מאוד מובן. הרצון העז לעשות

לשני רק בגלל שהוא עשה לי, מבטא מידה מגונה. הנקמה אינה עונש או כלי מחנך. היא נעשית לשם נקמה גרידא. הנוקם לא מרוויח שום דבר ממשי מהעניין, לכן לכאורה נראה שאיסור נקימה קיים תמיד.

כך גם כתב הכלי יקר (שם): "שהנקמה והנטירה תכונה רעה בגוף האדם ואין מן הראוי לבקש נקמה על שום אדם... לפי שמסתמא הנקמה היא על מה שעשה לך בגופך או בממונך והדברים ההם אינם ספונין וחשובים כל כך שהיו ראויין לנקום עליהם".

וכן כתב בספר החינוך: "שידע האדם וייתן אל ליבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע הוא סיבה שתבוא מה' יתברך... על כן כשיצערורה או יאכיבהו אדם, ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו... ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו, כי אינו סיבת רעתו כי העוון הוא המסובב".

ובכל זאת כתבה התורה: "לא תקום ולא תטור את בני עמך". כלומר, האיסור לנקום הוא דווקא בבני עמך, אבל בגוי מותר לנקום.

בנוסף, מצאנו לשונות נקמה רבות אצל הקב"ה. "וידבר ה' אל משה לאמר נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמיך" (במדבר לא, א-ב) "לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאומים" (תהילים, קמט), "נקם ה' לצרי ונוטר הוא לאויביו" (נחום א, ב), ועוד...

גם לכם יש שאלה?
שלחו אלינו

shoot.arachim@gmail.com

אם נקימה היא מידה רעה ומשחיתה את האדם, כיצד היא מותרת כלפי נוכרים, וכיצד היא מיוחסת להקב"ה?

אם ניכנס לשורש המידה המגונה של הנקמה, נבין שהיא נובעת מגאווה והרגשת שליטה. אמירות כמו, "אני אראה לו מי אני, ועם מי הוא התחיל" מבטאות יותר מכל את הרצון לנקום. אלא שהם מגלות ממה נובע הרצון לנקום. להראות לו מי בעל הבית ומי יותר ממי. אלא שאתה, הנוקם, לא באמת בעל הבית.

אבל להקב"ה, שהוא אכן בעל הבית של העולם, ודאי שהנקמה היא מידה ראויה. ואדרבה, על ידי הנקמה מתקנים את כבודה של מלכות.

זו גם הסיבה שהנקמה בגוים אינה אסורה, כי הגוי בפגיעתו ביהודי בעצם פוגע בהקב"ה. הנקמה בגוי משיבה את כבודו של הבורא.

בעקבות

ה'דגל מחנה אפרים' זי"ע

יומא דהלולא - י"ז אייר

מתולדותיו

- נולד: תק"ב לערך
- נפטר: תק"ס
- פעילות: סדילקוב, אוקרינה
- מקום קבורה: מקום קבורה: מעזיבז
- חיבורים: 'דגל מחנה אפרים'

לי כיצד אמשיך בדרכי. אם היית עושה זאת, לבטח הייתי מצוי עכשיו בעיר ומתפלל בציבור. אומנם לא אפסיד עתה את התפילה במניין, אחר שברשותי מרכבה רתומה לסוסים מהירים - אך מה עושה יהודי שהולך רגלי? הלה היה מפסיד תפילה בציבור בגללך! ומאחר שהינך מקיים רק את שתי האותיות הראשונות של אש"ל - אכילה ושתייה, ואינך מקפיד על מצוות לווייה - סרה האות ל' מן המלה, ונותר א"ש - על כן הופך רכושך מפעם לפעם למאכולת אש. הקד מעתה בכל מאודך על מצוות לווייה, ותקיים הכנסת אורחים בשלמות, כנאמר אצל אברהם אבינו: 'ויטע אשל בבאר שבע' - אש"ל שלום!

מי בבית?

יום אחד בא לבקרו אחיו הצעיר, הרה"ק רבי ברוך ממעז'בז' זי"ע, וכשנכנס לבקתתו הצרה חשכו עיניו. הנהגתו בקודש של הרה"ק ממעז'בז' הייתה בבית מפואר ומכובד, וכאן גילה בית עלוב, על השלחן המט ליפול נעוצים שני גרורות קטנים במנורה עשויה חמר; על מסמר לצד הדלת תלוי כד של חרס לנטילת ידיים; על השולחן פרוסה מפה מבד גס ועבה, ועליה מעט דברי מאכל פשוטים. נכמרו רחמיו על אחיו הקדוש, נאנח הרבי ממעז'בז' ואמר: "אוי לי אחי שראיתך בכך, הגיעה השעה

שיהיו לך פמוטי כסף!"

אולם בעל ה'דגל' השיב בשאלה: "ואתה, אחי חביבי, מניין לך הכסף לקניית פמוטי כסף?" - "מסובב אני בערי ישראל ומדריך את עם הקודש בדרך השי"ת, ומפיץ בכך את תורת זקננו הקדוש" - משיב אחיו הקדוש, "והעם גומלים עמדי עבור זאת, ומהנים אותי כפי יכולתם..."

"אם כך הדבר", השיבו הרבי מסדילקוב, "הרי אשריך אחי שראיתני בכך - מוטב שפמוטי הכסף יהיו בנכר ואני אשב בביתי, מאשר שפמוטי הכסף יהיו בביתי ואנוכי אהיה בנכר..." במשך הזמן התפרסמה גדולתו העצומה של הרה"ק בעולם, וחסידיה החלו להסתופף בצלו, ובמשך הזמן שררה גם בביתו רחבות; אך הרבי לא שמח בה, והעדיף לחיות בפשטות וצניעות.

הרווח האמיתי

משרבו האורחים הנוהרים לסדילקוב, כדי להסתופף בצל הקודש ולהיפקד בדבר ישועה ורחמים, ראה ה'דגל' זי"ע צורך להקים אכסניות לאש"ל מלא. אי לכך, קיבץ מספר יהודים עשירים מתושבי המקום, והחל משכנע אותם בדבר הדחיפות שבבתי התמחוי שכאלה. אחר שסיים דבריו נשארו העשירים עומדים על מקומם באדישות, ולא מיהרו לנדב מכספם לצורך העניין. נענה הרבי ואמר: "הלא ידוע הוא הפתגם: 'הטיפש נותן והפיקח לוקח'..."

תמהו העשירים על שהרב מצדיק את קמצנותם, אך אז המשיך ואמר: "זקני הקדוש לימדינו, כי מכל פתגם ניתן ללמוד מוסר השכל. מאמרה זו למדים אנו, כי הטיפש שוכח את

מאמר חז"ל: 'יותר ממה שבעל

הבית עושה עם העני, עושה העני עם בעל הבית' - הוא סבור שהוא נותן לשני כשהוא מנדב לצדקה, אבל הפיקח יודע, כי הוא בעצם לוקח ומקבל, ושמצוות הצדקה רק מרוויחים..."

בכלל, היה ה'דגל' זי"ע מדריך על מצוות הכנסת אורחים בשלמות - ומסופר, כי פעם התארח בביתו של יהודי, אשר שח לפניו את מר נפשו. מדי שנה פוקדות את רכושו שרפות; בגורן, ביקב או ברפת, במחסן העצים

או בדיר העיזים, ללא כל הסבר

טבעי. הצדיק לא השיב לו דבר, ולמחרת בבוקר יצא הרבי לדרכו. במהלך הדרך הסתכן העגלון, והוביל בטעות את הרבי לכפר מסוים. השעון הורה על זמן תפילה, והם עצרו באכסניה אחת. אז גילו הם כי זהו בית של משומד, בית מלא בערלים שיכורים המתגוללים על הארץ. מייד ציווה הצדיק על משמשו שיצא אל הכפר ממנו באו, ויקרא ליהודי בעל האכסניה שהתלונן על השרפות.

הלה הגיע מבוהל, ואז שאל אותו הרבי על הנהגתו עם אורחיו. הוא פירט את הכבוד שבו הוא מקבל את האורחים, המאכל והמשקה שהוא מעניק להם, ולעתים אף מטבע הגונה. אך הנה התברר, כי על מצוות לווייה איננו מקפיד. אמר לו רבינו: "הנה, רואה אתה מה אירע - מכיוון שלא יצאת ללוותני, לא הסברת

רבי משה חיים אפרים נולד בכור לאביו הרה"ק רבי יחיאל מיכל אשכנזי, ולאיומו מרת אדל, בתו של מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע.

מנעוריו גדל על ברכי זקנו הקדוש, ואחרי פטירת הבעש"ט, הסתופף בצל המגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע, ואצל הרה"ק בעל ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע. עד כי לימים נתקבל לכהן כרב וכמגיד מישירים בעיירה סדילקוב הסמוכה לשפיטובקא, כרבו, בעל ה'תולדות יעקב יוסף'. כוחו היה גדול ביותר בכתיבת דברי תורה וחסידות, ואף נודע כדרשן.

זמן קצר קודם הסתלקותו עבר למעזיבז, ובה נסתלק ביום י"ז אייר ל"ב בעומר תק"ס.

כעשר שנים לאחר פטירתו הדפיס בנו, רבי יעקב יחיאל מקוריץ את כתבי אביו בספר 'דגל מחנה אפרים'. בספר מובאות חלק מדרשותיו, וציטוטים ששמע מהבעש"ט, מה שהפך את הספר לאחד המקורות המהימנים לתורת הבעש"ט.

מוסר השכל

מוטב להכסף והעושר יהיו כנפי ואמה יתלם כמנין, וטוב להנחם והכסף יהיו כמנין ואמה יתלם כנפי.

התכנים מלוקטים ומעובדים מתוך הספר 'זכרונם לברכה' של הרב אהרן פרלוב שליט"א

דיון מסביב לשולחן

גנב העיתונים

"כלא תגמבו" (ויקרא יט, יא)

שאלה

למחרת המתין ראובן לרגע ה'גנבה היומית' של שכנו. כשהגיע שמעון ועמד להחליף את העיתונים, הגיח ראובן, ותבע משכנו לשלם את דמי המני לכל החדש החולף...

הגנב לא נבהל. הוא השיב לראובן: "במסכת בבא קמא (צו) נאמר: 'גזל חמץ ועבר עליו הפסח - אומר הגנב הרי שלך לפניך'. כלומר, הגנב יכול להחזיר את אותו חמץ שגנב, הגם שכבר אינו שווה מאומה, כי נאסר בהנאה, אך הואיל ולא חל בו שום שינוי חיצוני, יכול לומר לבעליו 'הרי שלך לפניך'!"

"לנוכח הדברים", סיים הגנב הלמדן, "גם אני, מדי יום, ברגע שהחזרתי לך את העיתון של אתמול, 'מגוהץ' ומקפל כיאות, אמרתי 'הרי שלך לפניך', ולכן אני חייב לפצותך..."

ראובן מני לעיתון יומי. לאחרונה, העיתון שממתין לו בתיבת הדאר אינו העיתון של אותו יום, אלא העיתון של יום האתמול. לאחר שפנה למזכירות העיתון, שליח העיתון בדק היטב שהוא מכניס לתיבת ראובן את העיתון היומי, אך למרבה הפלא, כעבור שעה, כששב ראובן מהתפילה ופתח את העיתון, גילה שוב שמדובר בעיתון של אתמול...

ראובן החליט להתקין בכניסת הבניין מצלמה נסתרת, על מנת לבדוק כיצד 'הופך' העיתון היומי מדי יום העיתון של אתמול. במסך נראה אחד משכני הבניין, מגיע חרישית לפנות בוקר כשבידו עיתון, ובזריזות מדהימה הוא שולף את העיתון החדש, ומחליף אותו בעיתון הישן של אתמול...

תשובה

לעומת זאת, באתרוג שלאחר סוכות, לכולם ברור וידוע מהו הנזק שנגרם לנגזל, כי שוויו הרב של האתרוג נובע מחמת היותו ראוי למצוות נטילת אתרוג, וכאשר עבר זמן המצווה, ברור לכל ששווי פחת, וההפסד ניכר וידוע לכל, לכן צריך הגזול לשלם את דמיו לנגזל.

עיתון של אתמול אינו שווה מאומה, ואף אדם בשוק לא ישלם עבורו כי מהותו של עיתון, הוא ה'חדשות', החדשות של אתמול כבר אינן 'חדשות'... כך שההיזק שגרם לו הגנב ניכר וברור לעיני כל, ולכן ישלם את מלוא דמי המני החודשי לנגב.

בפתחי תשובה (חו"מ סי' שס"ג סק"א) דן אודות אדם שגזל אתרוג לפני חג הסוכות, שאז היה שווה דמים מרובים, ולאחר החג, השיב את האתרוג שכעת שוויו מועט, לנגזל בטענת "הרי שלך לפניך". האם נפטר בזה?

ומביא בשם כמה פוסקים, שהשבת אתרוג לאחר חג הסוכות אינה דומה לגזול חמץ ומשיב אותו לאחר הפסח, זאת משום שהחמץ שנאסר לא נשתנה באופן הניכר לעין מכפי שהיה לפני הפסח ומי שלא היה מודע לכך שעבר עליו הפסח, אינו רואה בו שום פגם ופחת. ולכן, הדבר אינו נחשב ל'נזק', וממילא בהשבתו יוצא הגזול ידי חובתו להשיב 'את הגזלה אשר גזל'.

סיכום

שמעון ישלם לראובן את דמי העיתונים שגנב ממנו, ועליו גם לפייסו, ולשוב בתשובה על חטאי גנבותיו.

באדיבות הרב ארז חוני שליט"א

הנחת ארגזי ספרים מתחת למיטה

תשובה

שאלה

שמחה גדולה שרתה בבית משפחת לוי עם היכנס בנם יוסי לעול תורה ומצוות, חתן הבר מצווה קיבל ספרים רבים, ביניהם גם סטים יקרים, ובאין מקום מספק בספרייה נשארו חלק מהספרים בארגזים שאוכסנו מתחת למיטתו של חתן הבר מצווה.

בעוד חתן הבר מצווה שוכב במיטתו ומנסה להירדם, צצה בראשו השאלה, האם מותר לשכב כעת על המיטה, הרי ספרי קודש מונחים תחתיה? בנוסף, הרי הארגזים מונחים על הרצפה, והרי אסור להניח ספרי קודש על הרצפה?

סיכום

מותר לשכב או לשבת על מיטה שתחתיה ספרי קודש בתוך ארגזים, ובתנאי שיש חלל טפח ביניהם למיטה.

נכתב על ידי הרב יעקב דהן שליט"א
מרכז בבית ההוראה של הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

משל ותבונה

"אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" (ויקרא יח, ה).

"איזהו בן העולם הבא?"

משל

תבונה

מסביר החפץ חיים: נאמר במסכת סנהדרין (צ, ע"א) שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא; אולם אין להעלות על הדעת שהחלק הוא שווה. יהיו אנשים מישראל שחלקם יהיה רב ועצום ויהיו אחרים שיזכו לחלק זעום, כי מעשיהם הטובים יהיו מועטים. את האחד יכבדו מאוד ויעניקו לו את האוצרות הגדולים ביותר, ולעמיתו השני ידחק הצדה, ויהנה מהשירים בלבד.

במסכת מגילה (כח, ע"ב) מובא, שכל השונה הלכות בכל יום מבטח לו שהוא בן העולם הבא. יש לדעת שהלומד הלכות יהיה מחשובי המזמנים, הוא יהיה כבן-בית ממש, "בן העולם הבא". לעמיתו, מי שלא זכה להיות בין הלומדים, אמנם יהיה לו חלק, אולם חלקו עלול להיות דומה לחלקו של העני העומד בפנה ואוכל את שירי הסעודה.

מתוך הספר 'אוצר המשלים על התורה'

עשיר גדול ערך חתנה לבנו. העשיר שלח שליח מיוחד לרב העיר כדי להזמין לחתנה. כאשר הגיע הרב לחתנה, יצא העשיר לקראתו והובילו בכבוד גדול לשבת במזרח. לאחר שהושיבו הוא הניח לפניו ממבחר המאכלים והמשקאות שבחתנה. במשך הסעודה פנה העשיר לרב ביראת כבוד והשתדל להנעים עליו ככל יכולתו את השהיה בזמן הסעודה.

עני אחד מתושבי העיר שמע גם הוא על החתנה המפארת, ומהר אל האולם. כאשר הוא הגיע למקום לא יצא איש לקראתו, ואיש לא הזמין לשבת. עמד העני בפנה, וכבד את עצמו במעט משירי המאכלים שנותרו. שניהם, הרב והעני השתתפו באותה חתנה, אולם גדול הוא מאוד ההבדל במדת השתתפותם ובהנאה שהם הפיקו מאותה חתנה.

מצאו את 10 ההבדלים

ערכים

היו מנויים והפיצו את העלון

072-330-35-80

הצטרפי גם את
ללימוד טלפוני קצר וחד שבועי
עם בוגרת ערכים

073-3328764

השליח-המשה קאן השליח-המשה גדול

פעימות
ללמוד. לדעת. להבין

אם אי פעם חלמת לשפר את יכולותיך בתחום הדיבור בציבור, להיות רהוט, משכנע, סוחף וכריזמטי יותר

קורס מרצים ערכים

הכשרה יסודית ומקצועית עם המרצים המובילים בארץ

הרב דניאל נשיא | הרב יעקב אליצור | הרב דוד ברוורמן
הרב אהרון לוי | הרב צביאלי בן צור | הרב ישעיה הורוויץ
הרב ישי וליס | הרב מאיר אורזר | הרב שלמה שבקס
הרב אליעזר אייזיקוביץ | הרב יעקב שווי

בין הנושאים:
פחד קהל • בטחון עצמי • שפת גוף • כריזמה
מבנה הרצאה • התייחסות לשאלות • איסוף מידע
תכנון זמן • קשר עם הקהל • יסודות בקירוב
אומנות ההשפעה והשכנוע

הקורס יתקיים
החל מיום שני כ"א אייר תשפ"ה (19.5.25)
באולמי בית מרים, הטורים 23 ירושלים

02-5000188
מיועד לגברים ונשים בהפרדה מלאה

מורחב!
10 מפגשים
בשעות הערב

קורס מרצים
ערכים

לגעת ברוח
חוויה רוחנית מעשירה ומעצימה

מיועד לבוגרות בית יעקב

בהשתתפות טובי המרצים:
הרב דניאל נשיא | הרב יעקב שווי | הרב דוד ברוורמן | הרב ישי וליס
הרב שלמה שבקס | הרב שמואל רוטנר | הרב ברוך שלג

בין הנושאים:
נבואות שהתגשמו | מרוץ הלכיד | אל כשל | טעמי המצוות | העצמה אישית |
הבית היהודי - הבית הייחודי | צדיק ורע לו | זהות חרדית בתקופה מאתגרת |

מיום חמישי עד מוצ"ש פרשת בהר בחוקותי | כ"ד-כ"ו אייר תשפ"ה 22.5.25
מלון "פארק" נתניה

פרטים והרשמה:
1-800-800-750

תוכנית אומנותית
הב"א. ונגו

ערכים
במהדורה דיגיטלית

שלחו את המילה 'הצטרפות' לכתובת: alon@arachim.org

